

SON ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ IŞIĞINDA FİNLANDIYA HÜKÜMET SİSTEMİ

THE POLITICAL SYSTEM OF FINLAND IN THE LIGHT OF THE RECENT CONSTITUTIONAL AMENDMENTS

Volkan ASLAN*

Özet: Geçtiğimiz yüzyılda çoğunlukla yarı başkanlık sisteminin uygulandığı ülkelerden birisi olarak kabul edilen Finlandiya’da, 2000 yılında yürürlüğe giren yeni anayasa ile birlikte devlet başkanının yetkileri bir önceki anayasaya göre oldukça azaltılmış, yürütmenin diğer kanadı olan bakanlar kurulu ile parlamento güçlendirilmiştir. Devlet başkanının hala halk tarafından seçiliyor olması Finlandiya hükümet sisteminin klasik anlamda parlamenter olarak kabul edilmesini mümkün kılmasa da, yeni anayasa ve sonrasında yapılan değişikliklerle bir önceki anayasaya kıyasla parlamenter özellikleri çok daha ağır basan bir hükümet sistemi benimsenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finlandiya Hükümet Sistemi, Başkanlık Sistemi, Yarı Başkanlık Sistemi, Parlamenter Sistem.

Abstract: In the previous century, the political system of Finland was largely accepted as semi-presidential. However, the competences of the Head of State have been decreased considerably and the competences of the council of ministers and the parliament have been increased with the entry of the new constitution into force. Although the election of the Head of State by direct popular vote still prevents us from accepting the Finnish system as a classical parliamentary one, with the new constitution and the following amendments, a political system, which has more parliamentary features, has been adopted.

Keywords: Political System Of Finland, Presidential System, Semi-Presidential System, Parliamentary System.

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi, volkan.aslan@istanbul.edu.tr

I. Giriş

Hükümet sistemleri kuvvetlerin ayrılığına ya da birliğine göre sınıflandırılmaktadır. Kuvvetler ayrılığı çatısı altındaki hükümet sistemleri de genel olarak kuvvetlerin sert bir şekilde ayrıldığı başkanlık sistemi, kuvvetlerin yumuşak bir şekilde ayrıldığı parlamenter sistem ve bu iki sistemin karması niteliğinde olan yarı başkanlık sistemi olarak üç gruba ayrılmaktadır. Başkanlık sisteminde yasama ve yürütme organları arasında sert bir ayrılık bulunmakta, halk tarafından seçilen başkan yürütme organı olarak oldukça etkin konumda bulunmaktadır.¹ Kuvvetlerin yumuşak bir şekilde ayrıldığı parlamenter sistem ise kısaca hükümetin yasama organından çıktığı ve ona karşı sorumlu olduğu hükümet sistemidir.² Yarı başkanlık sistemi ise çok daha öncesinde Weimar Almanyası'nda uygulanmakla birlikte günümüzde çoğunlukla 1958 tarihli Anayasa'nın yürürlüğe girmesinden sonra Fransa'da uygulanan hükümet sistemini nitelendirmek için kullanılan,³ içerisinde hem parlamenter hem de başkanlık sisteminin unsurlarını barındıran karma bir sistem olarak göze çarpmaktadır.

Tipik parlamenter sistemin ve başkanlık sisteminin hangi asli özelliklere sahip olması gerektiği yolunda az çok bir uzlaşma olmakla birlikte aynı durumun yarı başkanlık sistemi için geçerli olduğunu söylemek biraz zor gözükmektedir. Nitekim öğretiyeye bakıldığında, özellikle yarı başkanlık sistemi bakımından birbirinden oldukça farklılaşan görüşlere rastlıyoruz. Bu bağlamda bazı yazarlar "yarı başkanlık" ifadesini kullanmaktan dahi kaçınılmaktadırlar. Örneğin Shugart ve Carey, "yarı başkanlık" olarak adlandırılan sistemleri karşılayan

¹ Bkz: Murat Yanık, Başkanlık Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, 2. baskı, Ankara, Adalet, 2013, s. 46 vd; Başkanlık sistemi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Başkanlık Sistemi, Yayına hazırlayan: Teoman Ergül, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2005; Yeni Türkiye Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, Yıl: 9, Sayı: 51, Mart-Nisan 2013; Başkanlık sisteminin demokrasi ile ilişkisi bakımından bkz: Abdurrahman Eren, "İtirazım Var" Başkanlık Sistemine!", Yeni Türkiye Başkanlık Sistemi Özel Sayısı, s. 688-699; Cengiz Gül, Kasım Karagöz, "Çağdaş Siyasal Rejimlerde Etkin Yürütme Olgusu", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: XI, Sayı: 1-2, 2007, s. 711-752.

² Leon D. Epstein, "Parliamentary Government", *International Encyclopedia of Social Sciences*, Editör: David L. Sills, The Macmillan Company & The Free Press, Volume 11, 1968, s. 419.

³ Bkz: Maurice Duverger, "A New Political System Model: Semi-Presidential Government", *European Journal of Political Research*, Volume 8, Issue 2, 1980, s. 165-187.

sistemleri iki gruba ayırarak başbakanı-başkanlık ve başkanı-parlamentar sistem şeklinde ikili bir nitelendirme yapmaktadırlar.⁴ Diğer taraftan kimi yazarlar, “yarı başkanlık sistemi” deyiminde bir sakınca bulmamakla birlikte bu sistemin sahip olması gerektiği asli özelliklerin ne olduğu hususunda birbirinden oldukça farklılaşan görüşlere sahiptirler. Örneğin Gözler’e göre cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi bir parlamenter sistemin yarı başkanlık olarak nitelendirilmesi için yeterlidir.⁵ Sartori’ye göre ise bir sistemin yarı başkanlık olarak nitelendirilebilmesi için devlet başkanının doğrudan ya da dolaylı şekilde halk tarafından seçilmesi ve yürütme yetkisini bir başbakanla paylaşması gerekir. Ancak ikinci koşulun gerçekleşmesi bakımından, başkanın parlamentodan bağımsız olması, doğrudan doğruya hükümet etmeyip iradesinin yürütmenin diğer kanadı eliyle ortaya konması, başbakan ve bakanlar kurulunun parlamentoya bağımlı olması ve son olarak yürütmenin her iki organının özerkliklerini sürdürmesi ve sistemin yürütme organı içinde “değişken üstünlüklere” imkan tanıyor olması gerekir.⁶ Dikkat edilirse, bu tanım devlet başkanının yalnızca halk tarafından seçilmesini yeterli görmemektedir. Öte yandan halk tarafından seçilen devlet başkanının sahip olduğu yetkilerin derecesine göre (güçlü, sembolik ya da yürütmenin diğer kanadıyla dengeli) üç farklı yarı başkanlık sisteminin olduğu da öğretilen savunulan görüşlerden birisidir.⁷ Bu konu ile ilgili daha birçok farklı görüşün bulunduğunu belirtelim.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, devlet başkanının halk tarafından seçildiği ve yürütme organının iki kanattan oluştuğu sistemlerin ne şekilde adlandırılması gerektiği tartışmalı bir konudur. Bu hususun konumuz bakımından önemi ise şuradadır: Finlandiya’nın

⁴ Bkz: Matthew Soberg Shugart, John M. Carey, Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics, Reprinted, Cambridge University Press, 2003, tüm kitap; Hükümet sistemleri ile ilgili yapılan sınıflandırmalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Serap Yazıcı, Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri Türkiye İçin Bir Değerlendirme, 2. baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, s. 91-103.

⁵ Kemal Gözler, Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, Cilt I, Bursa, Ekin, 2011, s. 585.

⁶ Giovanni Sartori, Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği, Çeviren: Ergun Özbudun, Ankara, Yetkin, 1997, s. 173-174.

⁷ Cüneyt Yüksel: “Türkiye’nin Gelecek Siyasi Sistem Tercih-Rasyonelleştirilmiş Parlamenterizm, Yarı-Başkanlık ve Başkanlık Sistemleri”, *Yasama Dergisi Parlamento Hukuku Özel Sayısı (II)*, Sayı: 25, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2013, s. 52.

hem 1919 hem de 1999 tarihli Anayasaları devlet başkanının halk tarafından seçilmesini ve yürütmenin iki kanattan oluşmasını öngörmüştür. Ancak her ne kadar Finlandiya 1919 yılından 2000 yılına kadar yürürlükte kalan anayasasında var olan hükümler ve uygulama nazara alınarak genellikle yarı başkanlık sisteminin uygulandığı bir ülke olarak nitelendirile gelse de,⁸ 2000 yılında yürürlüğe giren yeni anayasa ile birlikte bu kabulün eskisi gibi geçerli olmadığını göreceğiz. Bu bağlamda yeni anayasanın öngördüğü hükümet sisteminin ne olduğunu daha net belirleyebilmek adına, öncelikle eski anayasa hükümleri ile eski uygulamayı irdelemenin yararlı olacağı kanısındayız. Sonrasında ise yeni anayasa hükümlerini ayrıntılı olarak incelemek ve bir kıyaslama yapmak suretiyle mevcut hükümet sisteminin niteliklerini tespit etmek adına bir sonuca ulaşabileceğimizi düşünmekteyiz.

II. 1919 Anayasası'nda Öngörülen Hükümet Sistemi ve Sistemin İşleyişi

A. Anayasanın Kabulünden Önceki Gelişmeler

Uzun yıllar Rus İmparatorluğu'na bağlı kaldıktan sonra, 1917'de bağımsızlığını kazanan Finlandiya'da benimsenecek yönetim biçimi ile ilgili uzlaşma sağlanamamış; Ruslar tarafından desteklenen 'Kızıl' ile Almanların desteklediği 'Beyazlar' arasında 1918 yılında iç savaş çıkmıştır. İç savaşın ardından kazanan Beyazlar, kabul edilecek yönetim şeklinin ne olması gerektiği yolunda bu sefer kendi aralarında anlaşmazlığa düşmüşlerdir.⁹ Nitekim 'Beyazlar' içerisinde yer alan muhafazakar kanat bir monark ya da en azından güçlü yetkilere sahip bir yürütme isterken, liberaller ise parlamenter demokrasi taraftarı olmuşlardır.¹⁰ Bu çekişme sonucunda Alman Prens Karl Friedrich kral olarak seçilmiş; ancak Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda mağlup olması üzerine Britanya'nın baskısıyla ülkede yeni seçimler yapılmıştır. Seçimlerin ardından Britanya tarafından Finlandiya'nın bağımsız-

⁸ Örneğin bkz: David Arter, "Finland", *Semi-Presidentialism in Europe*, Reprinted, Edited by Robert Elgie, New York, Oxford University Press, 2004, s. 49-66; Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku*, 11. bası, İstanbul, Beta, 2006, s. 437.

⁹ Arter, "Finland", s. 50.

¹⁰ Heikki Paloheimo, "The Rising Power of the Prime Minister in Finland", *Scandinavian Political Studies*, Volume 26, No 3, 2003, s. 222.

lığı tanınmış ve sonrasında cumhuriyetçi yönetim biçimini benimseyen 1919 Anayasası kabul edilmiştir.¹¹

Cumhuriyet benimsenmesine rağmen liberallerin istediği yönde saf bir parlamenter rejim Finlandiya'da benimsenmemiştir. Nitekim 1919 Anayasası'nın kabulünden önce sağ, güçlü bir devlet başkanını ileride solun hakim olabileceği bir meclisin alacağı radikal kararlara karşı duvar olarak görmekte olduğundan¹² parlamenter rejimi desteklemiyordu. Nihayetinde muhafazakarlar ile liberaller yönetim biçimi cumhuriyet olmakla birlikte parlamenter sistemden sapan ve devlet başkanının birçok yetkiye sahip olduğu bir sistemde uzlaşmışlardır. Paloheimo'ya göre liberaller, cumhuriyetçiler ve monarşi yanlısı olanlar arasındaki savaşı kazanırken, muhafazakarlar da devlet başkanının rolü ve güçlerinin ne olması gerektiği yolundaki savaşı kazanmıştır.¹³

B. 1919 Anayasası'nda Öngörülen Hükümet Sisteminin Temel Nitelikleri

1919 Anayasası'nın değiştirilmeden önceki haline göre devlet başkanı iki dereceli bir seçimle halk tarafından seçiliyordu.¹⁴ Eski Anayasa devlet başkanına hükümetleri atamak, parlamento tarafından kabul edilen kanunları onaylamak, yüksek mahkeme yargıçlarını

¹¹ Arter, "Finland", s. 51-52

¹² David Arter, Anders Widfeldt, "What Sort of Semi-Presidentialism do Finns Want? An Intra-systemic Comparative Analysis", *West European Politics*, Volume 33, No 6, 2010, s. 1280; Benzer şekilde: Heikki Paloheimo, "Divided Government in Finland: From a Semi-presidential to a Parliamentary Democracy", *Divided Government in Comparative Perspective*, Edited by Robert Elgie, New York, Oxford University Press, 2001, s. 89; 1919 tarihli Anayasasının kabulünden önceki dönemle ilgili olarak ayrıca bkz: İlker Gökhan Şen, "1919'dan 2000'e Finlandiya: Anayasal ve Siyasi Gelişmeler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2005, s. 236-240.

¹³ Paloheimo, "Divided Government in Finland: From a Semi-presidential to a Parliamentary Democracy", s. 89; Bu konu ile ilgili olarak ayrıca bkz: Shugart, Carey, *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*, s. 7.

¹⁴ İkinci Dünya Savaşı nedeniyle ikinci seçmenler seçilemediğinden 1944 ve 1946'da devlet başkanları parlamento tarafından seçilmiş; 1950'den itibaren iki dereceli seçime geri dönmüştür. 1991 yılında yapılan anayasa değişikliği ile ise, tek dereceli seçim sistemine geçilmiş ve 1994 yılında ilk defa bu yöntemle devlet başkanı seçilmiştir. Bkz: Şule Özsoy Boyunsuz, *Başkanlı Parlamenter Sistem, Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçildiği Parlamenter Hükümet Modeli ve Türkiye için Tavsiye Edilebilirliği*, 2. baskı, İstanbul, XII Levha, 2014, s. 121-122.

atamak, parlamentoyu feshetmek, suçluları affetmek gibi yetkilerin yanında yasama, yürütme ve yargıya ilişkin daha birçok yetki tanımaktaydı.¹⁵ Dolayısıyla Anayasa'nın öngördüğü hükümet sistemi daha ilk bakışta, devlet başkanının sembolik yetkilere sahip olmasını öngören tipik parlamenter sistemden farklılaşmaktaydı. Arter'e göre 1919 Anayasası'nın 2. maddesinde yasama yetkisinin parlamento tarafından devlet başkanı ile beraber kullanılacak olmasının öngörülmesi ve devlet başkanının üstün yürütme yetkisine sahip olması karşısında 33. madde ile Finlandiya'nın dış güçlerle ilişkilerinin devlet başkanı tarafından belirleneceğinin öngörülmesi başkanın yasama, yürütme ve John Locke'un deyimiyle federatif yetkilere sahip olduğunu göstermekte ve Anayasa söz konusu "ikili yürütme ve kuvvetler ayrılığı ilkesinin değiştirilmiş versiyonu ile emsalsiz bir formülasyon" yaratmaktaydı.¹⁶ Ancak eski Anayasanın yürürlükte olduğu ilk dönemlerde bir anayasa değişikliği olmamasına rağmen sistemin işleyişi dönemlere göre oldukça farklılıklar göstermiştir. Bu bağlamda Anayasa'da yer alan yetkileri aktif bir şekilde kullanıp kullanmamak devlet başkanına bağlı olmuştur.¹⁷ Nitekim aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacağı üzere her ne kadar 1930'ların geç dönemlerinde devlet başkanının rolü oldukça zayıflamış ve Finlandiya Batı Avrupa'nın parlamenter sistemi benimsemiş devletlerinden ayırt edilemez hale gelmiş olsa da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1919 Anayasasının 33. maddesi farklı şekilde yorumlanarak dış ilişkilerin devlet başkanının kişisel yetkisi olarak algılanmaya başlanmasıyla birlikte sistem tam aksi yönde gelişmeye başlamıştır.¹⁸ Sonuç olarak uygulamada parlamento ülkenin üstün organı olmamış, devlet başkanına yasama sürecine müdahale dahil bağımsız olarak karar verme yetkileri verilmiştir.¹⁹ Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ise süreç tersine işlemiş, 1980'lerin sonu ve 1990'ların başında sistemin parlamenter yönde gelişimi adına bazı anayasal reformlar yapılmıştır.²⁰ Görüldüğü üzere

¹⁵ Paloheimo, "The Rising Power of the Prime Minister in Finland", s. 222.

¹⁶ Arter, "Finland", s. 53-54.

¹⁷ Paloheimo, "The Rising Power of the Prime Minister in Finland", s. 222.

¹⁸ Jaakko Nousiainen, "From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", *Scandinavian Political Studies*, Volume 24, No 2, 2001, s. 100.

¹⁹ Arter, "Finland", s. 52-53.

²⁰ Paloheimo, "The Rising Power of the Prime Minister in Finland", s. 224; Örneğin,

Finlandiya'da uygulanan hükümet sistemi, anayasa hükümleri tarafından olduğu kadar devlet başkanlarının kişisel özellikleri ve siyasi koşullar tarafından da fazlasıyla etkilenmiştir. Bu sebeple yeni anayasanın yürürlüğe girmesine kadar yaşanan siyasi gelişmeleri kısaca olsa aktarmayı yararlı görmekteyiz.

C. 1919-2000 Arası Siyasi Gelişmeler

1919 Anayasası'nın yürürlüğe girmesinin hemen ardından ilk devlet başkanı olarak Kaarlo Juho Ståhlberg seçilmiştir. Anayasanın tanıdığı yetkileri kullanmak bakımından Ståhlberg, küçük bir partinin üyesi olarak oldukça zayıf bir siyasi konumda olmuştur²¹ ve Arter'e göre tek başına ülkenin dış ilişkilerini yönetme gibi bir iddiası olmamıştır.²² Nitekim Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasındaki yıllarda resmi kararlar her ne kadar devlet başkanı tarafından verilmiş olsa da dış ilişkiler ilgili bakan ya da başbakan tarafından yürütülmüştür. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve özellikle Kekkonen döneminde ise devlet başkanının yetkileri yürütmenin diğer kanadı aleyhine oldukça geniş kullanılmıştır. Keza Sovyetlerle yaşanan krizin ardından devlet başkanı Kekkonen dış politikayı yürütebilmesi için ayrıca iç politikayı da kontrol etmek zorunda olduğuna açıkça inandığından yetkilerini fiili olarak genişletme eğilimi göstermiştir.²³ Bu bağlamda Finlandiya-SSCB ilişkilerinin bozulmaması aynı zamanda ülke içerisindeki gelişmelere bağlı olduğundan iç işleri ile dış işleri arasındaki sınırın 'bulanık' hale geldiği ileri sürülmektedir.²⁴ Ayrıca Kekkonen'in döneminde Sovyetlerle yaşanan diğer krizler de devlet başkanının dış ilişkiler alanındaki yetkilerini tek başına kullanmaya devam etmesine yardımcı olmuştur.

1991'de yapılan anayasa değişikliği ile birlikte devlet başkanının hükümeti ancak güvensizlik oyu alması ya da teklifte bulunması halinde görevden alabileceği düzenlenmiştir. Aynı değişiklik ayrıca, devlet başkanının artık parlamentoyu feshedemeyeceğini ve başbakanın girişimi olmaksızın erken seçim kararı alamayacağını da düzenlemiştir (Act No. 1974/1991), Paloheimo, "The Rising Power of the Prime Minister in Finland", s. 234.

²¹ Nousiainen, "From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s. 99.

²² Arter, "Finland", s. 54.

²³ Arter, "Finland", s. 56-58.

²⁴ Arter, "Finland", s. 56.

Kekkonen'in üçüncü döneminde (1968-1974) dış politikayı yürütme biçimi en kişisel ve en otoriter halini almış²⁵ ve aynı eğilim iç işlerine de yansımıştır. Kekkonen, sahip olduğu yetkileri oldukça kişisel bir şekilde kullanarak parlamentoları feshetmiş, başbakanları seçmiş, hükümetleri istifaya zorlamış, partileri koalisyon yapmaya dahi zorlamıştır. Koalisyon hükümetinin Finlandiya Meclisi'nin çoğunluğunun desteğine sahip olmasına rağmen Kekkonen tarafından 1971'de görevden alınması bu bakımdan çarpıcı bir örnektir.²⁶ Sonuç olarak Kekkonen zamanında ikili yönetim dengesi sarsılmış ve kabine devlet başkanına bağımlı hale gelmiştir.²⁷

Arter'e göre devlet başkanının bu denli güçlenmesinin ardından temel olarak iki neden bulunmaktadır: ilk olarak İkinci Dünya Savaşı'nın şartları devlet başkanının dış politikada inisiyatif almasını gerektirmiştir ve ikinci olarak da savaş sonrası Kremlin'le dostane ilişkilerin sürdürülmesi ve geliştirilmesi amacı devlet başkanının konum ve yetkilerini sağlamlaştırmıştır.²⁸ Bu nedenlere hükümetlerin istikrarlı olmalarını kolaylaştırmayan parti sisteminin varlığı ve 1994'e kadar devlet başkanı seçilme açısından zaman bakımından bir sınırlama olmamasını da ekleyebiliriz.²⁹ Görüldüğü üzere sistem 1930'lara kadar daha çok parlamenter bir görünüm arz etmesine rağmen, İkinci Dünya Savaşı'ndan 1980'lere kadar parlamenter sistemlerde düşünülemeyecek derecede devlet başkanının yetkilerinin daha fazla ön plana çıkması anayasa değişiklikleri yoluyla olmamıştır.

Kekkonen'den sonra devlet başkanı olan Koivisto ise -belki de o dönemde başbakanlık yapmış olmasının etkisiyle- halefinin tam aksi yönde eğilimlere sahip olmuştur. Nitekim Koivisto ilk görev döneminde dış ilişkiler alanında münhasır yetki kullansa da iç işlerine karışmama yolunu seçmiş; görevinin ikinci döneminde ise (1988-1994) dış ilişkilerle ilgili karar alınmasında dahi parlamenter usuller izlemeye

²⁵ Arter, "Finland", s. 57.

²⁶ Bkz: Arter, "Finland", s. 61.

²⁷ Nousiainen, "From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s. 101; Ayrıca bkz: Shugart, Carey, Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics, s. 61-62.

²⁸ Arter, "Finland", s. 55-56.

²⁹ Arter, Widfeldt, "What Sort of Semi-Presidentialism do Finns Want? An Intra-systemic Comparative Analysis", s. 1281.

başlamıştır.³⁰ Uygulamanın değişmesinin yanında, Kekkonen döneminin ardından yapılan reformlarla birlikte parlamenter özelliklerin Anayasa'da da arttırıldığını söyleyebiliriz.³¹ Bu bağlamda, Koivisto'nun ikinci döneminde yapılan anayasal reformlar sonucunda hükümetin devlet başkanı karşısında yetkileri arttırılmıştır.³²

1994'te yapılan anayasa değişikliği ile birlikte Avrupa işleri ile ilgili olarak yetki bakanlar kuruluna verilse de kurulun yetkisinin hangi kapsamda olacağı ile ilgili bir tartışma ortaya çıkmıştır. Koivisto'nun ardından göreve gelen Ahtisaari'nin Avrupa ile entegrasyon sürecinde kimin yetkili olacağı ile ilgili olarak hükümetle uyuşmazlığa düşmesinin ardından söz konusu alanda temsil yetkisini başbakanla ortaklaşa kullanma hususunda anlaşması geçici bir zafer olmakla birlikte; bu durumun anayasanın tümünden değiştirilmesini savunanları daha sıkı bir araya getirdiği söylenebilir.³³ Ahtisaari döneminde yaşanan gelişmelerin tümüne bakıldığında ise Finlandiya, bir yazarın ifadesiyle artık "ortodoks parlamenter demokrasi" olma yolundadır.³⁴

Sonuç olarak 1919 Anayasası'nın devlet başkanı ile hükümet arasındaki yetki paylaşımını net bir şekilde düzenlediğini belirtmek zordur ve belki de bu yüzden devlet başkanları yetkilerini dönemlere göre oldukça farklılaşan şekilde kullanmışlardır.³⁵ Bu bakımdan devlet başkanlarının takındıkları tutum sarkaç gibi işlemiş, yeri geldiğinde oldukça pasif yeri geldiğinde ise oldukça aktif olmuştur. Haliyle 1919 Anayasası'nın yürürlükte olduğu dönemde Finlandiya'yı üzerinde uzlaşılabilir bir kategoriye dahil etmek her zaman zor olmuştur.³⁶

³⁰ Nousiainen, "From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s. 101.

³¹ Arter, "Finland", s. 48.

³² Arter, "Finland", s. 60.

³³ Nousiainen, "From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s. 104.

³⁴ Arter, "Finland", s. 49.

³⁵ Paloheimo, "Divided Government in Finland: From a Semi-presidential to a Parliamentary Democracy", s. 86.

³⁶ Nousiainen, "From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s. 97; 1919-2000 yılları arasındaki siyasi gelişmelerle ilgili olarak ayrıca bkz: Şen, "1919'dan 2000'e Finlandiya: Anayasal ve Siyasi Gelişmeler", s. 247-254.

III. Yeni Anayasada Öngörülen Hükümet Sistemi

A. Genel Olarak

Finlandiya Anayasası'nın³⁷ "Parlamentarizm ve kuvvetler ayrılığı" başlıklı üçüncü maddesi, yasama yetkisinin parlamento tarafından, yürütme yetkisinin ise devlet başkanı ile parlamentonun güvenine sahip hükümet tarafından kullanılacağını belirtmektedir. Görüldüğü üzere anayasada 'parlamentarizme' açık bir şekilde vurguda bulunulmuştur. Ancak yukarıda açıkladığımız üzere 1919 Anayasasının hükümleri ve 1919 ile 2000 yılları arasındaki siyasi gelişmelere bakıldığında söz konusu düzenlemenin tek başına pek bir şey ifade etmeyeceği ortadadır. Nitekim yeni anayasada Finlandiya'nın parlamenter yönüne vurgu yapılması parlamentonun hükümete karşı ve hükümetin de devlet başkanına karşı güçlendirilmesini gerektirmekteydi.³⁸ Gerçekten de aşağıda daha ayrıntılı açıklanacağı üzere, 1999 Anayasası'nın en önemli yeniliklerinden birisi ve siyasi sistemi şüphesiz yeniden biçimlendirecek olan şey, devlet başkanının odak konumundan alınması ve bu konuma parlamentonun oturtulması olmuştur.³⁹ Nitekim yeni

³⁷ Yürürlükteki Finlandiya Anayasası 1999 yılının Haziran ayında kabul edilmiş (731/1999), 2000 yılının Mart ayında yürürlüğe girmiştir. Anayasada 2007'de iki (596/2007, 807/2007), 2011'de bir defa (1112/2011) olmak üzere toplamda 3 defa değişiklik ve eklemeler yapılmıştır (2007'de yapılan değişiklik ve eklemelerin aynı yıl, 2011'de yapılan değişiklik ve eklemelerin 2012'de yürürlüğe girdiğini belirtilim). Anayasa, 13 bölüm ve 131 maddeden oluşmaktadır. Birinci bölüm temel hükümleri (m. 1-5), ikinci bölüm temel haklar ve hürriyetleri (m.6-23), üçüncü bölüm parlamento ve milletvekillerini (m. 24-32), dördüncü bölüm parlamento faaliyetini (m. 33-53), beşinci bölüm devlet başkanı ve hükümeti (m. 54-69), altıncı bölüm yasama faaliyetini (m. 70-80), yedinci bölüm devlet finansmanını (m. 81-92), sekizinci bölüm uluslararası ilişkileri (m. 93-97), dokuzuncu bölüm yargı yönetimini (m.98-105), onuncu bölüm hukukilik denetimini (m. 106-118), onbirinci bölüm idare ve özerkliği (m. 119-126), onikinci bölüm ulusal savunmayı (m.127-129), onüçüncü bölüm son hükümleri (130-131) düzenlemektedir.

³⁸ Jaakko Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", (Çevrimiçi) http://oikeusministerio.fi/material/attachments/om/toiminta/laitjalainvalmistelunkehittaminen/6HC1_ymikp/Nousiainen_english.pdf, 15 Ekim 2013, s. 10; Ayrıca bkz: Ilkka Saraviita, "Semi-presidential aspects in the year 2000 Constitution of Finland", (Çevrimiçi) http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/73918/Saraviita_Semi-presidential_aspects_in_the_year_2000_constitution_of_Finland.pdf?sequence=1, 20 Kasım 2013, s. 3.

³⁹ Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", s. 10; Bu bağlamda 2000 Anayasası'nın, 1919 Anayasasının yarı başkanlık yönlerine karşı verilmiş bir nevi tepki olduğu ileri sürülmektedir, bkz: Saraviita, "Semi-presidential aspects in the year 2000 Constitution of Finland", s. 8.

anayasa ile birlikte hükümet ve parlamentonun yetkisi devlet başkanına nazaran arttırılmıştır.⁴⁰ Reform gerçekleştirilirken devlet başkanının konumu ve rolünün ne olacağı ile ilgili genel bir kanı olmamakla birlikte devlet başkanının yetkisinin genel olarak sınırlandırılması ve geriye kalan yetkilerin de hükümetin daha sıkı işbirliği ile kullanılmasının amaçlandığı göz önüne alınırsa⁴¹ daha ilk baştan varmış olduğumuz yargının önemi anlaşılabilir.

Yeni Anayasada öngörülen hükümet sisteminin ayırt edici niteliklerini belirleyebilmek bakımından yürütme ve yasama organları ile dış ilişkilerde yetki konularını ayrı başlıklar altında inceleyeceğiz. Ancak yürütme organı ile ilgili ayrıntılı değerlendirmemize geçmeden önce, kısa bir bilgi vermeyi uygun görüyoruz. Finlandiya'da yürütme organı kararlarını, devlet başkanının katıldığı ve katılmadığı kurullarda almaktadır. Devlet başkanının katılımıyla genellikle cuma günleri toplanan kurulda (**Presidentin esittely/Föredragning för presidenten**) devlet başkanı, yetki alanına giren konularda (hükümetin önerisi üzerine ya da hükümetin önerisi olmaksızın karar verebileceği konularda tek başına) resmi kararlarını vermektedir.⁴² Devlet başkanının katılımı olmaksızın genellikle perşembe günleri toplanan kurulda (**Valtioneuvoston yleisistunto/Statsrådets allmänna sammanträde**) ise başbakan ve bakanlar tarafından hükümetin yetkisi dahilindeki siyasi ve idari konularda kararlar alınmakta, devlet başkanına sunulacak olan öneriler belirlenmektedir.⁴³ Kurullara ilişkin yapmış olduğumuz bu kısa açıklamanın ardından yürütme organı ile ilgili daha ayrıntılı değerlendirmelere geçebiliriz.

⁴⁰ Paloheimo, "The Rising Power of the Prime Minister in Finland", s. 220.

⁴¹ Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentary", s. 11; Paloheimo'ya göre de yeni anayasada amaçlananlardan biri devlet başkanının karar verme yetkilerini hükümete bağlı kılmaktır, bkz: Paloheimo, "Divided Government in Finland: From a Semi-presidential to a Parliamentary Democracy", s. 90-91; Saraviita ise anayasa değişikliği ile birlikte başkanın yetkilerinin çok fazla değişmediğini, ancak bu yetkilerin kullanılmasının hükümet ya da bir bakanın kararlarına bağlı hale getirildiğini ileri sürmektedir, bkz: Saraviita, "Semi-presidential aspects in the year 2000 Constitution of Finland", s. 3.

⁴² (Çevrimiçi) <http://www.tpk.fi/public/default.aspx?contentid=241955&nodeid=44822&contentlan=2&culture=en-US>, 26 Şubat 2015.

⁴³ (Çevrimiçi) http://valtioneuvosto.fi/en/government/how-does-the-government-work-?p_p_id=56_INSTANCE_SSKDNE5ODInk&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column2&p_p_col_coun t=1&_56_INSTANCE_SSKDNE5ODInk_languageld=en_US, 26 Şubat 2015.

B. Yürütme Organı

1. Devlet Başkanı

a. Seçimi ve Göreve Başlaması

Finlandiya Anayasası'nın "Devlet başkanının seçimi" başlıklı 54. maddesi uyarınca doğma büyüme Finlandiya vatandaşı olması gereken ve seçimlerde geçerli oyların yarısından fazlasını alan aday 6 yıllığına devlet başkanı seçilir. Eğer seçimde hiçbir aday oyların yarısından fazlasını alamazsa ilk oylamada en fazla oyu alan iki adayın katılacağı yeni bir seçim yapılır. Bu oylamada da en fazla oyu alan aday devlet başkanı seçilmiş olur. Eğer devlet başkanı olmak için tek bir kimse aday olursa herhangi bir seçim yapılmaksızın o kimse devlet başkanı seçilmiş olur. Devlet başkanı seçimi için aday göstermek bakımından, en son genel seçimlerde milletvekili çıkararak tüm partiler aday gösterebilir. Aynı zamanda oy verme hakkına sahip 20.000 kişi bir araya gelerek de bir aday gösterebilir. (m. 54).

Devlet başkanının görevi, seçimini takip eden ayın ilk günü başlar.⁴⁴ Yeni seçilecek devlet başkanının görevine başlaması ile de sona erer. Yeniden seçilebilmek bakımından, bir kimse üst üste ancak 2 defa devlet başkanı seçilebilir. Devlet başkanının ölmesi ya da hükümetin devlet başkanının görevine kalıcı bir şekilde devam edemeyeceğini açıklaması halinde yeni devlet başkanının seçimi mümkün olan en kısa zamanda yapılır (m. 54-55). 59. madde uyarınca devlet başkanının görevlerini yerine getirmesini engelleyecek bir durum meydana gelirse görevleri başbakan tarafından yerine getirilir. Başbakanın devlet başkanına vekalet edemeyecek durumda olması halinde ise devlet başkanına vekalet etme görevi başbakan vekili konumunda olan başbakan tarafından yerine getirilir.

⁴⁴ Anayasa gereğince devlet başkanının göreve başlar başlamaz parlamento önünde "Finlandiya halkı tarafından devlet başkanı seçilmiş biri olarak, devlet başkanlığının gerektirdiği görevleri yerine getirirken Anayasayı ve Cumhuriyet kanunlarını içtenlikle ve özenle gözeteyeğime, Finlandiya halkının refahını arttırmak için elimden gelenin en iyisini yapacağıma söz veririm." şeklinde yemin etmesi gerekmektedir (m. 56).

b. Yetkileri

i. Genel Olarak

Finlandiya Anayasası'nın devlet başkanının görevlerini düzenleyen 57. maddesi genel olarak başkanın, anayasada ve diğer yasalarda belirtilen görevleri yerine getireceğini ifade etmektedir. Bu düzenleme ile devlet başkanlığının azalan önemi daha baştan anlaşılabilir. Nitekim başkanın görev ve yetkileri anayasada sayılan ve özel kanunlarda düzenlenenlerden ibaret olacaktır.⁴⁵ 58. maddeye göre devlet başkanı yürütme ile ilgili kararları hükümetin yapacağı teklifler üzerinden verir. Devlet başkanının hükümetin teklifleri doğrultusunda karar vermemesi halinde konu (kanunların onaylanması ve atama ile ilgili olanlar hariç) ile ilgili bir rapor hükümet tarafından parlamentoya sunulabilir. Sonrasında, hükümet tarafından önerilmesi halinde konu, parlamentonun kendisine sunulan rapor üzerinden benimsediği durum doğrultusunda çözülür. Dolayısıyla devlet başkanı karar verirken çoğunlukla hükümetin teklifini esas almalıdır ve devlet başkanının söz konusu tekliften sapması oldukça zor gözükmetedir.⁴⁶

Ancak Anayasa'nın 58. maddesi, bahsettiğimiz genel kurala bağlı olmaksızın devlet başkanının hükümetin önerisi olmaksızın karar verebileceği halleri de düzenlemiştir. Bu haller şunlardır:

- Hükümetin ya da bir bakanın atanması,
- hükümet ya da bir bakanın istifasının kabulü,
- olağandışı parlamento seçimlerinin yapılmasına karar verme (Ancak bu yetkinin kullanılması için hükümet teklifi gerekmesede başbakanın gerekçeli teklifi gerekmektedir)⁴⁷,
- Bakanlar Kurulu'nda görüşülmesi gerekmeyen konular,
- özel af ve özel kişileri ilgilendiren ve kanunlarda özel olarak düzenlenen konular,
- finansmanla ilgili olanlar dışında Åland Adaları'nın Özerkliği Kanunu'nda belirtilen konular.

⁴⁵ Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", s. 11.

⁴⁶ Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", s. 11-12.

⁴⁷ Bkz: "ii. Yasamaya İlişkin Yetkileri" başlığı.

Anayasa'nın "Kararname Çıkarma ve yasama erkinin devri" başlıklı 80. maddesi uyarınca devlet başkanı, başbakan ve bir bakanlık bu anayasada ya da diğer yasalarda verilen yetkiye dayalı olarak kararname çıkarabilir. Ancak özel kişilerin hak ve yükümlülüklerini düzenleyen ilkeler ile anayasada yer alan yasama yetkisine ilişkin konular ancak kanunla düzenlenebilir. Bir kararnamenin kimin tarafından çıkarılacağına ilişkin özel bir hüküm yoksa o kararname hükümet tarafından çıkarılır. Bu bakımdan 80. maddeden anlaşılması gereken yasa ile yetki verilmesi halinde kararname çıkaracak olan organın normal zamanlarda hükümet olduğudur.⁴⁸

ii. Yasamaya İlişkin Yetkileri

Finlandiya Anayasası'nın "Kanunların Onaylanması" başlıklı 77. maddesi gereğince parlamento tarafından kabul edilen kanunlar onaylanması için devlet başkanına gönderilir. Devlet başkanı da onaylayıp onaylamamaya ilişkin kararını kanunun kendisine gelmesinden itibaren üç ay içinde vermek zorundadır. Bu aşamada devlet başkanı, kanunla ilgili olarak Yüksek Mahkeme ve Yüksek İdare Mahkemesi'nin görüşünü alabilir. İkinci fıkra uyarınca devlet başkanı kanunu onaylamayı reddettiği takdirde, kanun yeniden değerlendirilmesi için parlamentoya iade edilir. Parlamentonun aynı kanunu esaslı değişiklikler yapmadan yeniden kabul etmesi halinde ise devlet başkanının onayı aranmaksızın kanun yürürlüğe girer. Parlamentonun kanunu yeniden kabul etmemesi halinde ise kanun hükümsüz kalır. 78. maddeye göre devlet başkanının öngörülen süre içerisinde kanunu onaylamaması halinde, kanun gecikmeksizin parlamento tarafından tekrardan görüşülür. Komite raporunun açıklanmasından sonra kanun ya esaslı değişiklikler olmadan kabul edilir ya da reddedilir. 79. madde uyarınca onaylanan kanunlar ile devlet başkanının onayı olmaksızın yürürlüğe giren kanunlar devlet başkanı ve ilgili bakan tarafından imzalanır.⁴⁹

⁴⁸ Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", s. 11.

⁴⁹ Burada kast edilenin karşı imza olduğunu belirtmemiz gerekir. Nitekim Anayasa'nın İngilizce metninde bakanın imzalaması karşı imza, ikinci imza gibi anlamlara gelen "countersign" fiili ile belirtilmiştir. Anayasanın Fince ve İsveççe metinlerinde de hemen hemen aynı anlama gelen terimler kullanılmaktadır (varmentaa, kontrasignera). Finlandiya Anayasası'nın Fince ve İsveççe metinleri için bkz: <https://www.finlex.fi/fi/>.

Ardından kanun hükümet tarafından vakit geçirilmeksizin Finlandiya Kanunlar Kitabı'nda yayımlanır.

Öte yandan devlet başkanının yasama organının görevinin zamanından önce sona ermesi ile ilgili de yetkisi bulunmaktadır. Nitekim Anayasa'nın "Olağanüstü parlamento seçimleri" başlıklı 26. maddesi uyarınca devlet başkanı, başbakanın gerekçeli teklifi üzerine, parlamentodaki grupları dinledikten sonra olağanüstü seçimlerin yapılmasına karar verebilir. Böyle bir karar verilmesi halinde Parlamento, seçimlerden önce çalışmalarını sonlandıracağı tarihi belirler. Ancak dikkat edilirse devlet başkanı bu yetkisini koşulsuz olarak kullanmaz. Devlet başkanının olağanüstü parlamento seçimlerine karar verebilmesi için parlamentodaki grupları dinlemesi gerekmekte; daha da önemlisi bu seçimlerin yapılması yönünde başbakanın gerekçeli teklifi bulunmalıdır. 1919 tarihli Anayasanın yürürlükte bulunduğu dönemde ise -en azından 1990'lı yılların başında yapılan anayasa değişikliğine kadar- devlet başkanı herhangi bir koşula bağlı olmaksızın dilediği zaman yasama organının görevine son verme yetkisine sahipti. Nitekim eski anayasanın yürürlükte olduğu dönemde devlet başkanları bu yetkilerini 7 defa kullanmışlardır.⁵⁰

Bilindiği üzere, yasama organının görevine son vermede devlet başkanlarının önemli yetkilere sahip olması yarı başkanlık olarak nitelendirilen sistemlerde öne çıkan özelliklerden biri olarak görülmektedir.⁵¹ Bu bağlamda kurduğu sistem genelde tipik bir yarı başkanlık sistemi olarak nitelendirilen Fransız Anayasası, "*Cumhurbaşkanı, Başbakan ile Meclis Başkanlarının görüşünü aldıktan sonra Millet Meclisini feshedebilir.*"⁵² düzenlemesini içermektedir (m. 12). Görüldüğü üzere bu anayasada devlet başkanının meclisi fesih yetkisi yalnızca Başbakan ve Meclis Başkanlarının görüşünü alma koşuluna bağlıdır. Bu bağlamda ilgili kişiler olumsuz yönde görüş bildirseler dahi devlet başkanı meclisi feshedebilir. Oysa yürürlükteki Finlandiya Anayasası'na göre

⁵⁰ 1924 (Ståhlberg); 1929 ve 1930 (Relander); 1953 (Paasikivi); 1967, 1971 ve 1975 (Kekkonen), (Çevrimiçi) [http://www.tpk.fi/public/default.aspx?nodeid=44821&contentlan=2&culture=en-US#Executive power](http://www.tpk.fi/public/default.aspx?nodeid=44821&contentlan=2&culture=en-US#Executive%20power), 21 Ocak 2015.

⁵¹ Bkz: YAZICI, Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri Türkiye İçin Bir Değerlendirme, s. 94-103.

⁵² İlgili maddenin Türkçesi, Fransa'nın Türkiye Büyükelçiliği tarafından yaptırılan tercümeden alınmıştır. Bkz: 4 Ekim 1958 Fransız Anayasası, Çeviri: Aslıhan Öztezel, Ceren Zeynep Pirim, Ankara, 2011.

başbakanın gerekçeli teklifi olmadan devlet başkanı meclisin görevine son veremez. Ayrıca Fransız Anayasası açıkça fesih (dissolution) bahsederken Finlandiya Anayasası'nın bu terimi kullanmayıp "olağanüstü parlamento seçimleri" ifadesini kullanması da dikkat çekicidir. Sonuç olarak Finlandiya devlet başkanının, görev süresi dolmadan yasama organının görevine son verme yetkisi önceki anayasaya göre oldukça kısıtlanmıştır.

iii. Devlet Başkanının Atama ve Görevden Alma İle İlgili Yetkileri

Finlandiya Anayasasının farklı maddelerinde devlet başkanına atama, kimi görevlileri azletme ya da bunların istifasını kabul etme ile ilgili çeşitli yetkiler verilmiştir. İlgili maddeler uyarınca;

- Parlamento tarafından seçilen başbakanı atamak (m. 61),
- talepleri doğrultusunda hükümetin ya da bir bakanın istifasını kabul etmek, başbakanın teklifi üzerine bir bakanın görevinden alınmasına karar vermek (m. 64),⁵³
- Adalet Şansölyesini (Oikeuskansleri, Justitiekanslern)⁵⁴ ve vekil-

⁵³ Aynı madde uyarınca devlet başkanı, parlamentonun güvenini kaybeden hükümet ya da bir bakanı, bu yönde bir talep olmasa dahi her halükarda azleder. Başkanın azil yetkisini kullanıp kullanmaması parlamentonun güveninin bulunup bulunmamasına bağlıdır. Haliyle başkan bu yetkisini keyfi olarak kullanamaz. Parlamento bir bakana ya da hükümete güvensizlik duyuyorsa başkan azil yetkisini kullanmak zorundadır. Aynı yönde: Kutlay Telli, "Finlandiya'nın 1999 Anayasasıyla Öngörülen Hükümet Modeli", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 2, 2010, s. 243.

⁵⁴ Finlandiya Anayasası'nın 108. maddesi uyarınca adalet şansölyesi devlet başkanı ile hükümetin resmi işlemlerinin hukuka uygunluğunu denetler. Şansölye aynı zamanda mahkemelerin, otoritelerin, kamu görevlilerinin, kamu görevi yerine getiren diğer kimselerin hukuka uygun davranmalarını ve yükümlülüklerinin yerine getirmelerini temin eder. Şansölye görevlerini yerine getirirken temel hak ve hürriyetler ile insan haklarının gereklerinin yerine getirilip getirilmediğini de gözetir. İstek üzerine devlet başkanına, hükümete ve bakanlıklara hukuki konularla ilgili bilgi ve görüş sunar. Şansölye ayrıca ülkede hukukun gereklerinin yerine getirilmesi için gerçekleştirdiği faaliyetlerle ilgili parlamentoya ve hükümete yıllık rapor sunar; 111. maddeye göre ombudsman ve hukuk şansölyesi kamu otoritelerinden ve kamusal görev yerine getiren kurumlardan gerçekleştirilen işlemlerin hukukiliğini değerlendirmek amacıyla bilgi alma hakkına sahiptir. Şansölye Bakanlar Kurulu toplandığında bu toplantılara katılır. Eğer Bakanlar Kurulu devlet başkanı ile beraber toplanmışsa bu toplantıya da katılır. Ombudsman'ın da bu toplantılara katılma hakkı vardır; "Devlet başkanının ve hükümetin resmi işlem-

lini atamak (m. 69),

- bazı yargıçları ve başsavcıyı atamak (m. 102, 104),
- Devlet Başkanlığı Ofisi müsteşarını ve yurtdışındaki Finlandiya diplomatik misyonlarının başlarını atamak (m.126/2),
- savunma kuvvetlerinin subaylarını atamak (m. 128/2) devlet başkanının atama ve görevden alma ile ilgili yetkileri arasındadır.

Yeni Anayasada başbakanı seçmek yetkisinin kaldırılması ve bakanların atanmasında yalnızca sembolik yetki sahibi olmasını sağlayan hükümlerle devlet başkanının hükümet üzerindeki etkisinin oldukça azaldığı söylenebilir.⁵⁵ Eski Anayasa uyarınca devlet başkanları başbakanları belirlemek açısından oldukça özgür hareket edebilmelerine rağmen yeni Anayasa ile birlikte başbakanın devlet başkanı tarafından atanması usulü tamamen biçimsel niteliğe bürünmüştür.⁵⁶ Devlet Başkanı'nın idareyle olan bağları da zayıflamıştır diyebiliriz. Nitekim kamu görevlilerinin atanması hususunda Başkan'ın yetkileri yalnızca üst düzey bazı görevlilere indirgenmiştir.⁵⁷

iv. Diğer Yetkileri

Finlandiya Anayasası'nın 105. maddesi uyarınca devlet başkanı, bireysel davalarla ilgili olarak, Yüksek Mahkeme'nin görüşünü aldıktan sonra bir kimsenin almış olduğu cezayı ya da diğer bir yaptırımını kısmen ya da tamamen affedebilir.⁵⁸ 128. madde uyarınca devlet başkanı savunma kuvvetlerinin başkomutanıdır. Acil durumlarda hükümetin teklifi üzerine devlet başkanı bu görevini başka bir Finlandiya

lerinin hukukiliğinin denetimi" başlıklı 112. maddeye göre devlet başkanı, hükümet ya da bir bakanın verdiği karar ya da uyguladığı işlemin hukuka uygunluğu konusunda hukuk şansölyesi kuşkulandırsa, söz konusu karar ya da işlem hakkında gerekçeli olarak yorumda bulunabilir. Yorumun görmezden gelinmesi halinde Şansölye, yorumunu Bakanlar Kurulu toplandığında tutulan zabıtlara geçirir ve gerekmesi halinde diğer önlemleri de alır. Ombudsman da benzer şekilde yorumlama ve önlem alma hakkına sahiptir.

⁵⁵ Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", s. 11; Ayrıca bkz: Telli, "Finlandiya'nın 1999 Anayasasıyla Öngörülen Hükümet Modeli", s. 246-247.

⁵⁶ Paloheimo, "The Rising Power of the Prime Minister in Finland", s. 229.

⁵⁷ Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", s. 11.

⁵⁸ Genel af ise ancak kanunla ilan edilebilir.

vatandaşına bırakabilir.⁵⁹ 129. maddeye göre de devlet başkanı, hükümetin teklifi üzerine savunma kuvvetlerinin seferber edilmesine karar verebilir.

c. Sorumluluğu

Finlandiya Anayasası'nın "Devlet Başkanı'nın cezai sorumluluğu" başlıklı 113. maddesine göre hukuk şansölyesi, ombudsman ya da hükümetin devlet başkanının vatana ihanet ettiğini veya insanlığa karşı suç işlediğini düşünmesi halinde durum parlamentoya iletilir. Bu durumda parlamentonun 3/4'ünün suçlaması halinde başsavcı devlet başkanı aleyhine Yüksek Mahkeme'de dava açar ve süreç tamamlanana kadar devlet başkanı görevini yerine getiremez. Maddenin son cümlesine göre devlet başkanı'nın vatana ihanet ve insanlığa karşı suç haricinde, görevi nedeniyle gerçekleştirdiği işlemlerden dolayı bir sorumluluğu bulunmamaktadır.

2. Başbakan ve Bakanlar Kurulu

a. Bakanlar Kurulu'nun Oluşumu

Finlandiya Anayasası'nın 61. maddesi uyarınca başbakan parlamento tarafından seçilir ve sonrasında devlet başkanı tarafından atanır. Bakanlar⁶⁰ da başbakanın teklifi üzerine devlet başkanı tarafından atanır. Buraya kadar her şey olağan gözükmekle birlikte başbakanın kim olacağı'nın belirlenmesine yönelik düzenleme dikkatleri çekmektedir. Zira aynı madde uyarınca başbakanın seçiminden önce parlamentoda yer alan parti grupları hükümetin oluşumu ve siyasi programı üzerinde müzakerelerde bulunur. Devlet başkanı, Meclis başkanı ile parlamentodaki grupları dinledikten sonra müzakerelerden çıkan sonuca dayanarak başbakan adayını meclise bildirir. Aday, parlamentoda yapılan açık oylamada oyların yarısından fazlasını alması halinde başbakan seçilmiş olur. Adayın gereken çoğunlukta oy alamaması halinde aynı usule uyularak başka bir aday belirlenir. Bu adayın da

⁵⁹ 2011'de yapılan değişiklikle birlikte maddeye "acil durumlarda" ifadesi eklenmiştir.

⁶⁰ 60. madde uyarınca Hükümet başbakan ve yeterli sayıda bakandan meydana gelir. Bakanların dürüst ve ehil oldukları bilinen Finlandiya vatandaşları olması gerekmektedir.

oyların yarısından fazlasını alamaması halinde parlamentoda yeniden açık oylama yapılır ve bu oylamada oyların çoğunluğunu alan aday başbakan seçilmiş olur. Başbakanın seçimi konusunda devlet başkanını parlamentonun kendi içerisinde yapacağı müzakerelerle bağlı olup hükümetin oluşması bakımından devlet başkanının aktif katılımı yalnızca parlamento müzakerelerinin çıkmaza girmesi halinde mümkündür.⁶¹ Bu bağlamda, devlet başkanının başbakanın seçimi konusundaki etkisi siyasi şartlara bağlı ise de başkanın müdahale imkanı bulunmaktadır ve bu devlet başkanının en önemli yetkilerindedir.⁶² Ancak tekrar edelim ki hükümetin oluşumunda devlet başkanı yalnızca parlamento uzlaşmaması halinde önemli bir rol üstlenebilir⁶³ ve bu durumun gerçekleşmesi de uygulamada pek mümkün gözükmemektedir.⁶⁴ Bunun dışında hükümetin oluşması bakımından devlet başkanının herhangi bir etkisi kalmamıştır denebilir.⁶⁵

Anayasanın 68. maddesi uyarınca göre hükümet gerekli sayıda bakanlığa sahiptir. Her bakanlık kendi alanı çerçevesinde, hükümet tarafından kararlaştırılacak konuları hazırlamaktan ve idarenin düzgün bir şekilde işlemesinden sorumludur. Bakanlar ayrıca dışarıdan atanmış olsalar (milletvekili olmasalar) bile genel kuruldaki tartışmalara

⁶¹ Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", s. 10; Saraviita, "Semi-presidential aspects in the year 2000 Constitution of Finland", s. 16; Gözler'e göre de "... parlamento bir parti tek başına çoğunluğa sahip değilse veya belli partiler arasında koalisyon konusunda belirgin uzlaşmalar yoksa, devlet başkanının başbakanı atama yetkisi sembolik olmaktan çıkar; devlet başkanı, böyle bir ortamda ülkeyi yönetecek siyasi iktidarın belirlenmesinde inisiyatif almış olur.", Kemal Gözler, Devlet Başkanları, Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi, Bursa, Ekin, 2001, s. 170; Uzlaşma olmaması halinde başkanın sembolik yetkisini aşarak inisiyatif kullanmasının anayasal olmadığı ve anayasada bu durumun düzenlenmesi gerektiği ileri sürülmektedir. Bkz: Telli, "Finlandiya'nın 1999 Anayasasıyla Öngörülen Hükümet Modeli", s. 247-248.

⁶² Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", s. 10

⁶³ Seppo Tiitinen, "Constitutional Reform in Finland", 1998, (Çevrimiçi) <http://www.asgp.info/Resources/Data/Documents/NJTCYJXYUTISQLTGGTU-UWLCDXVEPCE.pdf>, 16 Kasım 2014, s. 110.

⁶⁴ Saraviita, "Semi-presidential aspects in the year 2000 Constitution of Finland", s. 18, dn. 23.

⁶⁵ Tiitinen, "Constitutional Reform in Finland", s. 110; Nousiainen hükümetin oluşumuyla ilgili olarak devlet başkanını 'ikincil bir aktör' olarak nitelendirmektedir. Bkz: Nousiainen, "From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s. 106.

katılabilirler.⁶⁶ Ancak parlamentodaki komisyonlara üye olamazlar (m. 48). 68. maddedeki ilginç noktalardan biri bakanlıklar arasındaki işbölümünün ve hükümetin organizasyonu ile ilgili diğer hususların kanun ya da hükümet tarafından çıkarılacak bir kararname ile düzenlenebilmesine imkan tanınmış olmasıdır. Ancak bakanlıkların sayısı ve kurulmalarıyla ilgili genel ilkelerin kanunla düzenlenmesi gerekmektedir.

b. Görev ve Yetkileri

Anayasanın “Hükümetin görevleri” başlıklı 65. maddesi uyarınca hükümet anayasada belirtilen görevleri yerine getirmekle yükümlü olduğu gibi anayasada belirtilmemiş olan ve hükümeti ya da bir bakanı ilgilendiren yahut devlet başkanı ya da diğer bir kamu otoritesinin yetkisine girmeyen idari görevlerin yerine getirilmesinden de sorumludur. Aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca hükümet ayrıca devlet başkanının verdiği kararları uygular.⁶⁷ 67. maddeye göre hükümetin yetkisine giren konular Bakanlar Kurulu’nda veya konu hangi bakanlığın yetkisine giriyorsa o bakanlıkta karara bağlanır. Ancak büyük önem taşıyan veya ilkesel olarak önemli nitelikteki kararlar Bakanlar Kurulu’nda kararlaştırılır. Hükümetin karar verme mekanizmasıyla ilgili daha ayrıntılı hükümler bir yasa ile düzenlenir. “Başbakanın görevleri” başlıklı 66. madde uyarınca başbakan hükümetin faaliyetlerini yönlendirir, hükümetin yetkisine giren hususların hazırlanması ve müzakere edilmesini gözetir ve Bakanlar Kurulu’na başkanlık eder.⁶⁸

Anayasa’nın 70. maddesi uyarınca hükümet kanun teklifinde bulunabilir.⁶⁹ Atamalarla ilgili olarak genel yetkili birimin de hükümet

⁶⁶ Belirtmek gerekir ki, 48. madde uyarınca bir bakan devlet başkanına vekalet ediyorsa parlamento çalışmalarına katılamaz.

⁶⁷ 112. maddenin ikinci fıkrasına göre devlet başkanı tarafından verilen bir kararın hukuka aykırı olması halinde Hükümet, hukuk şansöyesinin görüşünü aldıktan sonra kararın uygulanamayacağını devlet başkanına bildirir ve devlet başkanından kararını değiştirmesini ya da ortadan kaldırmasını ister.

⁶⁸ Başbakanın güçlenen konumu ile ilgili olarak bkz: Paloheimo, “The Rising Power of the Prime Minister in Finland”, tüm makale.

⁶⁹ Her ne kadar yasa teklifi bakımından yalnızca milletvekilleri ve hükümetin yetkisi olsa da bazı birimlerin sunulacak yasa teklifleri ile ilgili olarak önerilerde bulunması da imkan dahilindedir. Örneğin, 99. maddenin ikinci fıkrasına göre Yüksek Mahkeme ile Yüksek İdari Mahkeme hükümete yasa çıkarılması amacıyla teklifler sunabilir. Yani hükümete önerilerde bulunarak hükümet tarafından parlamento-

olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Anayasanın 126. maddesine göre atama yetkisi özel olarak devlet başkanı, bakanlık ya da diğer bir kamu otoritesinin yetkisi olarak belirlenmedikçe kamu görevlileri hükümet tarafından atanır.

c. Sorumluluğu

Anayasa'nın 60. maddesine göre her bakan yerine getirdiği görevleri dolayısıyla parlamento önünde sorumludur. Yine her bakan tutanaklara geçirilmiş açık itirazları olmadıkça, katıldığı bakanlar kurulunda alınan karardan sorumludur. Bu konuyla ilgili ayrıntılı açıklamayı aşağıda, yasama organının hükümeti denetleme yetkisi başlığı altında yapmış bulunmaktayız.

C. Yasama Organı

1. Oluşumu

Anayasanın 24. maddesi uyarınca parlamento tek meclisli olup dört yıllık bir süre için seçilen iki yüz milletvekilinden oluşur. Parlamentonun görevi seçim sonuçları onaylandığı anda başlar ve bir sonraki parlamento seçimlerine kadar devam eder. 33. maddeye göre parlamento, devlet başkanının yasama döneminin açılışını ilan etmesinden sonra toplanır. Yine aynı madde uyarınca seçimlerden önce parlamento çalışmalarının sonuçlanmasından sonra devlet başkanı yasama faaliyetlerinin içerisinde bulunulan dönem bakımından sona erdiğini ilan eder. Milletvekili olabilmek açısından, seçme hakkına sahip olan herkes milletvekili seçiminde aday olabilir. Halihazırda milletvekili olan kişinin devlet başkanı seçilmesi halinde ise seçildiği tarihte bu kişinin milletvekilliği sona erer.

2. Yetkileri

a. Genel Olarak

Gayet tabii yasama organının en önde gelen yetkisi kanun yapmaktır. Bu bağlamda hükümet meclise kanun teklifinde bulunabileceği gibi herhangi bir milletvekili de kanun teklifinde bulunabilir.

ya sunulacak kanun tekliflerine yönelik önerilerde bulunabilir.

Parlamentoya sunulan teklifler de öncelikle komisyonlarda görüşülür ve sonrasında parlamento tarafından oylanır. Olağan olduğu üzere, bütçeyi görüşmek ve kabul etmek yetkisi de parlamentoya aittir.⁷⁰

Anayasa'nın 94. maddesine göre Finlandiya mevzuatında değişiklik meydana getiren veya önemli nitelikte olan yahut anayasa uyarınca parlamentonun onayını gerektirecek anlaşmalar ile diğer uluslararası yükümlülüklerin parlamento tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Ayrıca söz konusu yükümlülüklerin iptali için de parlamento kararı gerekmektedir.⁷¹ Bu bağlamda anlaşmalar ve diğer uluslararası yükümlülüklerin hükümlerinin yasamaya ilişkin olmaları halinde, yürürlüğe girebilmeleri ancak bir kanunla olur. Bunun dışındaki uluslararası yükümlülükler ise kararname ile yürürlüğe konur (m. 95)⁷².

b. Hükümeti Denetlemek

Finlandiya Anayasası, yasama ve yürütme arasındaki karşılıklı etkileşim araçlarından biri konumundaki hükümeti denetleme yollarını parlamenter sistemlerin çoğunda görülen yollar ile paralel şekilde düzenlemektedir. Bu konuda dikkati çeken ilk madde Anayasanın "gensoru" olarak çevirebileceğimiz "**välíkysymys-interpellation**" başlıklı 43. maddesidir. Nitekim bu maddeye göre en az yirmi milletvekili önerge vererek hükümet ya da bir bakan aleyhine gensoru mekanizmasını başlatabilir. Diğer taraftan hükümet, ülkenin yönetimi ya da uluslararası ilişkilerle ilgili parlamentoya açıklamada bulunabilir ya da rapor sunabilir. Hükümetin böyle bir beyanda bulunmasının ar-

⁷⁰ Anayasanın 86. maddesi uyarınca bütçenin değişmesi için meşru sebeplerin olması halinde hükümetin ek bütçe için parlamentoya teklif verebileceğini belirtelim.

⁷¹ Aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca uluslararası yükümlülüklerin kabulü ya da iptaline ilişkin kararlar oy çoğunluğuyla alınırken teklifin anayasayı ilgilendirmesi, ulusal sınırları değiştirmesi, Finlandiya'nın egemenliği için önem arz edecek şekilde, Avrupa Birliği'ne veya uluslararası bir kurum ya da organa yetki devri ile ilgili olması durumunda kabul kararı en azından üçte iki oy çoğunluğuyla alınmak zorundadır.

⁷² Aynı maddenin ikinci fıkrası uyarınca uluslararası yükümlülüğün yürürlüğe girmesine yönelik olarak hükümetin parlamentoya sunacağı teklifin görüşülmesi olağan kanunların kabulü usulündeki gibidir. Ancak teklifin anayasayı ilgilendirmesi, ulusal sınırları değiştirmesi, Finlandiya'nın egemenliği için önem arz edecek şekilde, Avrupa Birliği'ne veya uluslararası bir kurum ya da organa yetki devri ile ilgili olması durumunda teklif askıda tutulmaksızın görüşülecektir ve kabul kararı en azından üçte iki oy çoğunluğuyla alınmak zorundadır.

dından milletvekillerinin önerge vermesi halinde güven oylamasına gidilebilir (m. 44). Güvenoyu mekanizmasını başlatan ihtiyari rapor sunma usulünün dışında ayrıca hükümet yürütmeye ilişkin faaliyetler, devlet maliyesi ve bütçeye bağlılık ile parlamentonun aldığı kararlarla ilgili olarak yaptıklarına ilişkin parlamentoya yıllık raporlar sunar (m.46). 45. maddede ise soru ve 1982 Türk Anayasasında düzenlenen genel görüşmeye benzer bir usul⁷³ düzenlenmektedir. Son olarak milletvekilleri ve komitelere görevlerini yerine getirebilmek için gerekli olan bilgileri hükümetten ya da ilgili bakanlıktan isteyebilme imkanının tanınmış olması da (m.47) hükümeti denetleme yollarından biri olarak düşünülebilir.⁷⁴

c. Diğer

Anayasanın 90. maddesine göre Finlandiya Bankası parlamentonun güvencesi ve denetimi altında faaliyet gösterir. Denetim amacının yerine getirilmesi için de bankanın yöneticileri parlamento tarafından seçilir.

D. Finlandiya Anayasası'na Göre Dış İlişkilerde Yetki

Çalışmamızın ilk bölümünde açıkladığımız üzere, dış ilişkiler alanında devlet başkanı İkinci Dünya Savaşı ile 1980'ler arasında önemli ölçüde etkili olmuştur.⁷⁵ Hatta Finlandiya'nın yarı başkanlık sistemi olarak nitelendirilmesindeki temel nedenlerden biri devlet başkanının dış ilişkiler alanındaki söz konusu etkileri olmuştur denebilir. Bu nedenle yeni anayasada dış ilişkiler alanında yetkiye ilişkin maddelerin irdelenmesi gerekir.

Yeni anayasada da dış ilişkilerle ilgili olarak devlet başkanına yetki tanındığı Anayasa'nın 93. maddesinden anlaşılmaktadır. İlgili madde uyarınca, Finlandiya'nın dış politikası devlet başkanı tarafından hükümetle işbirliği halinde yürütülür. Ancak Anayasa, dışişleri

⁷³ Nitekim 45. maddenin 3. fıkrası güncel, tartışmalı olan bir konunun Genel Kurul'da ele alınabileceğini belirtmektedir.

⁷⁴ Anayasanın 114 ve devamı maddelerinde de bizdeki meclis soruşturmasına benzer bir usul düzenlenmektedir.

⁷⁵ Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", s. 13.

alanında devlet başkanı ve hükümet arasında gerçekleştirilecek işbirliği usulü ile ilgili hüküm koymamaktadır. Her ne kadar Anayasanın 93. maddesine bakıldığında dış ilişkilerle ilgili yetkinin genel olarak devlet başkanına ait olduğu düşünülebilirse de dış ilişkilerde esas yetkili olanın hükümet olduğunu söyleyebiliriz. Zira söz konusu madde daha baştan, Finlandiya'nın dış ilişkilerinin devlet başkanı tarafından hükümetle işbirliği halinde yürütüleceğini düzenlemektedir. Ayrıca yine aynı madde uyarınca Avrupa Birliği çerçevesinde alınan kararların ulusal düzeyde yerine getirilmesinden ve bu kararların yerine getirilmesi için Finlandiya tarafından yapılması gerekenlerden hükümet sorumludur.⁷⁶ Finlandiya'nın dış ilişkilerinin büyük bir bölümünün AB'nin Ortak Yabancı ve Güvenlik Politikası çerçevesinde yürütüldüğünü göz önüne alırsak dış ilişkilerdeki yetkinin çoğunun başbakan ve hükümete ait olduğunu söyleyebiliriz.⁷⁷ Yine aynı madde önemli nitelikteki, dış politika ile ilgili takınılan tutumların yabancı devletler ile uluslararası örgütlere bildirilmesini dış işleri konusunda yetkili olan bakanın sorumluluğuna vermektedir.

Dış ilişkiler konusunda devlet başkanı ve hükümetin yetki paylaşımını daha iyi değerlendirmek bakımından son anayasa değişikliği ile eklenen fıkra oldukça dikkat çekicidir. Nitekim yürürlükteki Anayasa'nın 66. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca başbakan Finlandiya'yı Avrupa Konseyi'nde temsil eder. Hükümet tarafından istisnai olarak aksi kararlaştırılmadığı takdirde, Avrupa Birliği'nin devletin en üst kademesinin katılımını gerektiren faaliyetlerinde yine başbakan Finlandiya'yı temsil eder.

Nousiainen de dış ilişkilerde lider olma yetkisinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra devlet başkanının bu denli güçlenmesine neden olduğunu ifade ettikten sonra aynı şeyin gelecekte de gerçekleşip ger-

⁷⁶ Ancak belirtmemiz gerekir ki, hükümetin bu yönde alacağı kararların parlamentonun onayını gerektirmesi halinde hükümet tek başına hareket edemez.

⁷⁷ Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", s. 15; Arter ve Widfeldt'e göre Avrupa Birliği sürecinde dış politika ile Avrupa politikası arasındaki çizgi bulanıklaşmıştır, bkz: Arter, Widfeldt, "What Sort of Semi-Presidentialism do Finns Want? An Intra-systemic Comparative Analysis", s. 1281. Finlandiya halkının hükümet sistemi ve benzer konularla ilgili görüşlerine yer veren ilginç bilgiler için söz konusu makalenin tümüne bakılabilir.

çekleşmeyeceğini sormuş ve bu soruya olumsuz yanıt vermiştir.⁷⁸ Zira yazara göre anayasa bunu neredeyse imkansız kılmaktadır: devlet başkanı bu alanda hükümet ile etkili bir şekilde sınırlandırmıştır ve esas yetkili olan hükümettir.⁷⁹ Hatta bundan böyle devlet başkanının dış ilişkilerdeki yetkisinin hükümetin işlemini geciktirmek ya da engellemek olarak tezahür edebileceği dahi düşünülebilir.⁸⁰

Ancak belirtmemiz gerekir ki, devlet başkanı ve hükümetin yanı sıra dış ilişkilerde yasama organının da önemli yetkileri bulunmaktadır. Nitekim dış ilişkilerde Finlandiya'nın uluslararası yükümlülükleri, bu yükümlülüklerin işlerlik kazanması ile bu yükümlülüklerin iptali parlamento tarafından kararlaştırılır (m. 94). Savaş ve barışla ilgili konular da devlet başkanı tarafından parlamentonun "izni" ile kararlaştırılır. Önemli nitelikteki anlaşmalar ve diğer uluslararası yükümlülükler için parlamentonun kabulünün gerekmesi de dış ilişkilerde parlamentonun katılımını gözle görülür kılmaktadır.⁸¹

IV.Sonuç

Hükümet sistemleri belli başlıklar altında sınıflandırılrsa da çalışmamızda incelediğimiz Finlandiya'nın da örnek teşkil ettiği gibi her devletin hükümet sistemi kendine özgü nitelikler taşımaktadır. Ancak Finlandiya'yı, çoğunlukla benimsenen başkanlık-yarı başkanlık-parlamentar sistem ayrımı bağlamında illa bir gruba dahil etmemiz gerekirse şu tespitlerden yola çıkabiliriz:

Finlandiya'nın yürürlükte bulunan, 1999 tarihli Anayasasında;

1. bir önceki anayasasında olduğu gibi devlet başkanının halk tarafından seçileceği öngörülmüştür.
2. bir önceki anayasasında olduğu gibi yürütme organının iki kanatlı olacağı belirtilmiştir.

⁷⁸ Nousiainen, "From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s.107.

⁷⁹ Nousiainen, "From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s.107.

⁸⁰ Nousiainen, "From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", s.107.

⁸¹ Nousiainen, "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", s. 14.

3. devlet başkanının konumu bir önceki anayasaya göre çok daha zayıf düzenlenmiştir.

İkinci şıka baktığımızda yeni anayasanın başkanlık sistemini benimsemediği açıktır. Benimsenen sistemin yarı başkanlık ya da parlamenter sistem olarak nitelendirilmesinde ise 1. ve 3. şıkları dikkate almamız gerekiyor. Şüphesiz yarı başkanlık sistemi için devlet başkanının halk tarafından seçilmesini yeterli bulursak, her iki anayasada da yarı başkanlık sisteminin benimsendiğini rahatlıkla ileri sürebiliriz. Ancak 1919 tarihli Anayasanın yürürlükte bulunduğu dönemde öğretinin geneli tarafından yarı başkanlık olarak nitelendirilen⁸² Finlandiya'nın şu an yürürlükte bulunan anayasasında aynı hükümet sisteminin benimsendiğini söyleyebilir miyiz? Kanaatimizce, yukarıda yapılan inceleme çerçevesinde bu soruya olumlu cevap vermek mümkün gözüküyor. Her ne kadar devlet başkanının halk tarafından seçiliyor olması Finlandiya'yı klasik anlamda bir parlamenter sistem olarak kabul etmemizi engelliyor olsa da 1999 tarihli Finlandiya Anayasası ile yarı başkanlık sisteminden ziyade parlamenter sistem özellikleri çok daha belirgin bir sistemin kabul edildiğini söyleyebiliriz.⁸³ Gerçekten de devlet başkanının birçok yetkiye sahip olduğu ve söz konusu yetkilerini öngörülenden daha geniş kullandığı 1919 tarihli Anayasanın yürürlükte olduğu dönem göz önüne alınacak olursa, devlet başkanının yetkilerinin oldukça kısıtlanması ve yürütme organının sorumlu kanadının ön plana çıkması karşısında böyle bir yargıya ulaşmakta tereddüt göstermiyoruz. Devlet başkanının hala halk tarafından seçiliyor olması sistemin niteliğini tartışmalı hale getirebilmekle beraber, sembolik yetkilere sahip devlet başkanının salt halk tarafından seçilecek olmasının bir sistemin yarı başkanlık olarak nitelendirilmesini gerektirmediği kanısındayız.

⁸² Bkz: 8 numaralı dipnot.

⁸³ Benzer şekilde: Nur Uluşahin, *Saf Hükümet Sistemleri Karşısında İki Başlı Yürütme Yapılanması*, Ankara, Yetkin, 2007, s. 148; Öğretide bir görüş, devlet başkanının halk tarafından seçildiği ve önemli anayasal yetkilere sahip olmadığı ve ayrıca parlamentoya karşı sorumluluğu bulunan bir bakanlar kurulunun bulunduğu sistemlerin uygulandığı devletleri "başkanlı parlamenter sistem" olarak nitelendirmektedir. Bu bağlamda Finlandiya da bu grup içerisinde kabul edilmektedir. Bkz: Özsoy Boyunsuz, *Başkanlı Parlamenter Sistem, Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçildiği Parlamenter Hükümet Modeli ve Türkiye için Tavsiye Edilebilirliği*; Ayrıca bkz: Levent Gönenç, "Hükümet Sistemi Tartışmalarında 'Başkanlı Parlamenter Sistem' Seçeneği", *Güncel Hukuk*, Sayı: 44, 2007, s. 40-41.

Kaynakça

- Arter David, "Finland", *Semi-Presidentialism in Europe*, Reprinted, Edited by Robert Elgie, New York, Oxford University Press, 2004, s. 48-66.
- Arter David-Widfeldt Anders, "What Sort of Semi-Presidentialism do Finns Want? An Intra-systemic Comparative Analysis", *West European Politics*, Volume 33, No 6, 2010, s. 1278-1298.
- Duverger Maurice, "A New Political System Model: Semi-Presidential Government", *European Journal of Political Research*, Volume 8, Issue 2, 1980, s. 165-187.
- Epstein Leon D., "Parliamentary Government", *International Encyclopedia of Social Sciences*, Editör: David L. Sills, The Macmillan Company & The Free Press, Volume 11, 1968, s. 419-426.
- Eren Abdurrahman, "İtirazım Var" Başkanlık Sistemine!", *Yeni Türkiye Başkanlık Sistemi Özel Sayısı*, Yıl: 9, Sayı: 51, Mart-Nisan 2013, s. 698-701.
- Gönenç Levent, "Hükümet Sistemi Tartışmalarında 'Başkanlı Parlamenter Sistem' Seçeneği", *Güncel Hukuk*, Sayı: 44, 2007, s. 39-43.
- Gözler Kemal, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, Cilt I, Bursa, Ekin, 2011,
- Devlet Başkanları, *Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi*, Bursa, Ekin, 2001.
- Gül Cengiz-Karagöz Kasım, "Çağdaş Siyasal Rejimlerde Etkin Yürütme Olgusu", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: XI, Sayı: 1-2, 2007, s. 711-752.
- Nousiainen Jaakko, "From Semi-presidentialism to Parliamentary Government: Political and Constitutional Developments in Finland", *Scandinavian Political Studies*, Volume 24, No 2, 2001, s. 95-109.
- "The Finnish System of Government: From a Mixed Constitution to Parliamentarism", (Çevrimiçi) http://oikeusministerio.fi/material/attachments/om/toiminta/laitjalainvalmistelunkehittaminen/6HC1ymikp/Nousiainen_english.pdf.
- Özsoy Boyunsuz Şule, *Başkanlı Parlamenter Sistem, Cumhurbaşkanının Halk Tarafından Seçildiği Parlamenter Hükümet Modeli ve Türkiye için Tavsiye Edilebilirliği*, 2. baskı, İstanbul, XII Levha, 2014.
- Paloheimo Heikki, "Divided Government in Finland: From a Semi-presidential to a Parliamentary Democracy", *Divided Government in Comparative Perspective*, Edited by Robert Elgie, New York, Oxford University Press, 2001, s. 86-105.
- "The Rising Power of the Prime Minister in Finland", *Scandinavian Political Studies*, Volume 26, No 3, 2003, s. 219-243.
- Saraviita Ilkka, "Semi-presidential aspects in the year 2000 Constitution of Finland", (Çevrimiçi) http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/73918/Saraviita_Semipresidential_aspects_in_the_year_2000_constitution_of_Finland.pdf?sequence=1.
- Sartori Giovanni, *Karşılaştırmalı Anayasa Mühendisliği*, Çeviren: Ergun Özbudun, Ankara, Yetkin, 1997.
- Shugart Matthew Soberg, *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*, John M., and Electoral Dynamics, Tıpkı basım, Cambridge University Press, 2003.
- Şe, İlker Gökhan, "1919'dan 2000'e Finlandiya: Anayasal ve Siyasal Gelişmeler", *Dokuz*

- Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2005, s. 227-264.
- Telli Kutlay, "Finlandiya'nın 1999 Anayasasıyla Öngörülen Hükümet Modeli", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 2, 2010, s. 237-255.
- Teziç Erdoğan, *Anayasa Hukuku*, 11. bası, İstanbul, Beta, 2006.
- Tiitinen Seppo, "Constitutional Reform in Finland", 1998, (Çevrimiçi)<http://www.asgp.info/Resources/Data/Documents/NJTCYJXYUTISQLTGTTUWLC-DXVEPCE.pdf>.
- Uluşahin Nur, *Saf Hükümet Sistemleri Karşısında İki Başlı Yürütme Yapılanması*, Ankara, Yetkin, 2007.
- Yanık Murat, *Başkanlık Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği*, 2. baskı, Ankara, Adalet, 2013.
- Yazıcı Serap, *Başkanlık ve Yarı-Başkanlık Sistemleri Türkiye İçin Bir Değerlendirme*, 2. baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Yüksel Cüneyt, "Türkiye'nin Gelecek Siyasi Sistem Tercihi-Rasyonelleştirilmiş Parlamentarizm, Yarı-Başkanlık ve Başkanlık Sistemleri", *Yasama Dergisi Parlamento Hukuku Özel Sayısı* (II), Sayı: 25, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2013, s. 38-70.
- Başkanlık Sistemi, Yayına Hazırlayan: Teoman Ergül, Ankara, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2005.
 - 4 Ekim 1958 Fransız Anayasası, Çeviri: Aslıhan Öztezel, Ceren Zeynep Pirim, Ankara, 2011.
 - *Yeni Türkiye Başkanlık Sistemi Özel Sayısı*, Yıl: 9, Sayı: 51, Mart-Nisan 2013.